

TILLO GEZİ REHBERİ

Tillo gezisi "KAL'AT-ÜL ÜSTAT" veya "Tefekkür Tepesi" diye adlandırılan tepede başlar. Burası Tillo'ya 3 km mesafededir. Bu tepeden Botan Vadisine ve Alkumru barajına bakılır, fotoğraf çekilir.

Botan Çayı (Uluçay)

Nordüz Platosu'nu batıdan kuşatan Siirt-Hakkâri ve Siirt-Van sınırlarını oluşturan yüksek dağlardan kaynağını alan bu akarsu, önce batıya, sonra kuzeybatıya doğru akar. Uzunluğu 268 km. Siirt'in güneybatısında Bitlis çayı ile birleşir. Bu kesimlerde Bühtan çayı diye de bilinen Botan çayı güneye doğru yönelip Til yakınlarında Dicle ırmağına karışır. Suyu iyice bollaşan Botan Suyu, dar ve derin bir vadi oymuştur. Vadi tabaniyla dağların dorukları arasındaki yükselti farkı 1.000 M.'ye ulaşır. Botan Irmağı çok yerinde dar ve derin dik inişli vadilerden geçer. Yolu boyunca alçak düzlükler azdır ve sulamada yararlı olamamıştır. Botan, Dicle Nehri'nin bir koludur. Şirnak, Siirt, Mardin'in Doğusu ve Batman Bölgesi'ni kapsar. İsmi geçmişteki Botan Beyliği'nden alır. Büyük bölümü Siirt sınırları içerisinde. BOTAN ismi Cizre'nin eski adı olarak da kabul edilir.

Alkumru Barajı ve Hidroelektrik Santrali

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Siirt ili sınırları içinde, Dicle nehrinin kolu olan Botan çayı üzerinde yer alan barajdır.

13 milyon m³ dolgu hacmine sahip ön yüzü beton kaplı kaya dolgu barajın gövdesinin nehir yatağından yüksekliği 110 metre, temelden yüksekliği 134 metre, kret (üst) uzunluğu ise 1058 metredir. Santralin toplam kurulu gücü 265,77 MW olup yıllık ortalama üretimi 900 milyon kWh olacaktır. Tesis üç üniteden oluşmaktadır.

Yukarı ve Aşağı Çetin Barajları

2015 yılına kadar tamamlanması planlanıyor. Ülkemizde tüketilen elektriğin yüzde 1'i bu barajlardan sağlanacak. Yukarı Çetin Barajı dolgu gövdesi asfalt çekirdekli olacak. Dünyanın en yüksek asfalt çekirdekli baraj gövdesine sahip olan baraj bu yöntemle inşa edilen ülkemizin ilk barajı olacak. 145 metre yüksekliğindeki gövdesi ile bu modelde yapılan barajlar arasında dünyanın en yüksek gövdesine sahip baraj olacak.

Botan Çayı üzerinde yapılacak barajlar:

- * Çetin Barajı (350 MW): Statgraft
- * Alkumru Barajı (267 MW): Limak
- * İncir Barajı (140 MW): EnerjiSa
- * Pervari Barajı (120 MW): EnerjiSa
- * Keskin Barajı (164 MW): Bitlis Enerji
- * Oran Barajı (63 MW): AGE
- * Kirazlık Barajı (45 MW): Limak ve ort.
- * Narlı Barajı (36 MW): Aksa

Panoların olduğu yere gidilerek panoların önünde Tillo ile alakalı genel bilgiler verilir.

TILLO (Bir İrfan Üniversitesi)

Coğrafi Özellikleri

Siirt'e kuş uçuşu 7 Km. uzaklıktadır. Doğusunda Pervari, kuzeydoğusunda Şirvan, batısında Siirt İli ile çevrilidir.

İlçe'nin iklimi karasal iklim olup, yazları kurak ve sıcak, kışları soğuk ve yağışlıdır. İlçe'nin etrafı hafif engebeli dağlarla

çevrilidir. Doğu tarafından kıvrımlı olarak Botan Çayı geçmektedir.

Veryüzü şekilleri bakımından engebelidir. Toprağı kireçli olup, tarıma elverişli arazisi azdır. Bitki örtüsü olarak bozkırlarla kaplıdır. Orman bakımından zengin olmayıp, yer yer meşe, fıstık, bittim, armut, badem ağaçları ile çok sayıda üzüm bağlarına rastlanmaktadır.

İlçe su yönünden zengin olmadığı halde eski sarnıç ve kuyuları bolcadır. Ancak kuyu ve sarnıç suları kireçli ve tuzlu olmalarından ötürü pek kullanılmamaktadır. İlçe'nin ovası ve platosu yoktur. Yolu asfalttır.

Tarihi

Eski adı **Tillo** olan **Aydınlar** ilçesinin Süryani dilinde "yüksek ruhlar", Arap dilinde "yüksek yer" anlamına gelmektedir.

Tillo'nun tarihi çok eskilere dayanır. Hıristiyanlık daha sonra İslamiyet dönemlerinde kültürel bir merkez olan Tillo' da kendi adına para basıldığı gibi, Hıristiyanlık dönemlerinde ilim merkezi olduğu yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. M.Ö. 2000 yılı başlarından itibaren Samiler, Babil ve Asurlar bölge üzerindeki hâkimiyetlerini sürdürmüşlerdir. Mezopotamya' da hüküm sürmüş Sümerlerin Tillo' da bir tapınakları olduğu rivayet edilir.

Sonradan Urartu Krallığına geçen bu topraklar, M.Ö. 8. yüzyılda Perslerin eline geçmiştir. M.Ö. 4. yüzyılda Büyük İskender, Anadolu ile beraber buraları da ülkesine katmıştır. İskender'in ölümü üzerine, Selenkoz Devleti'nin elinde kalmış, daha sonraları Perslerin egemenliğini altına girmiştir.

Perslere bağlı olan İran asıllı Ermeni devletleri de etkilerini buralara kadar yaymışlardır. Milattan sonraki dönemlerde Hıristiyanlığı kabul etmişlerdir. M.S. 7. yüzyılda İran İmparatorluğunu ortadan kaldıran Araplar, bölgeyi fethederek İslam Coğrafyasına katmışlar ve bu bölgeyi El-Cezire Eyaletine bağlamışlardır.

Alparslan'ın Anadolu'ya girişinden sonra Selçukluların hâkimiyetine girmiştir.

12. yüzyılda Moğol akınları sırasında İlhanlılar, Timurlular, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safevilerin yönetimlerinde kalmıştır.

1514 yılında kazanılan Çaldıran zaferinden sonra büyük tarihçi İdris-i Bitlisi'nin gayretleriyle İlçemiz Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altına girmiş ve 1884 yılında Bitlis Eyaletine bağlanmıştır.

Cumhuriyet döneminde Aydınlar adı ile bucak iken, 3647 sayılı kanunla 18 Mayıs 1990 tarihinde ilçe olmuştur.

İlçe, tarihi seyri içinde özellikle Osmanlı Döneminde önemli kültür ve eğitim merkezi olma vasfını korumuştur. Medreselerinde dini ilimlerin, zamanın ilerisinde bir seviyede verilen fen ilimleri (astronomi, matematik, fizik, kimya, biyoloji ve tıp) ile beraber günümüzün bilim adamlarını ve görenleri hayret içinde bırakacak nitelikte verildiği bir ilim merkezi olmuştur.

Siirt'te 55-60 kadar medrese vardır. 20-25 kadarı merkezdedir. Ancak en önemlileri Tillo ilçesinde bulunmaktadır. Bu medreselerin bazıları Cumhuriyetin kurulduğu dönemlerde dahi kapatılmamıştır. Yetiştirilen öğrenciler bir ilahiyat mezunundan daha bilgili olabilir. "Melle" adıyla anılırlar.

İlçenin kültür yönüyle zengin bir tarihi vardır. İlçe türbe ve ziyaret yerlerinin çok oluşu nedeniyle yöre halkının ve diğer bölgelerden gelen ziyaretçilerin akınına uğramaktadır. Şeyh Abdulkadir Geylani Hz. Oğlu, Şeyh Abdurrezzak'ın Halifesi, Efendimiz (sav) soyundan Şeyh Kasım El-Bağdadi Hz.

Anadolu' ya geçişlerinde Tillo' ya uğruyor ve burada 12.000 evliyanın bulunduğunu manen keşfediyor.

Üstad Bediuzzaman Said Nursi Hazretleri 1893 yılında 16 yaşındayken Tillo' ya gelip inzivaya çekiliyor. Gelişinde Tillo sınırlarında bineğinden inerek yürüyerek Tillo'ya girmiş ve Tillodayken ayakkabılarını çıkararak dolaşmıştır. "Bunca evliyanın yattığı yerlerde ben ayakkabılarımla dolaşamam" demiştir. Tillo'da Kubbeyi Hasiye mescidinde inzivada Kamus'u Okyanus'u ezberlerken bir gece Şeyh Abdülkadir Geylânî'yi rüyasında görür. "Git Miran aşireti reisi Mustafa Paşa'yı hidâyete davet et; zulümden vazgeçip namaza, emr'i ma'rûfa başlasın der" Molla Said, derhal Tillo' dan Cizre' ye, Miran aşiretine doğru hareket eder.

Tillo genel olarak doğal ve tarihi güzellik olarak çok değerli olmasa da maneviyat ve ilim adına önemli bir merkezdir. Ziyaretçilerde gezerken maneviyatına uygun bir şekilde saygıyla gezmeleri güzel bir davranıştır.

Siirt iki sevginin merkezidir. Biri anne sevgisini yansıtan Veysel Karani Hazretleri, diğeri de hoca sevgisini gösteren Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri.

Veysel Karani Hazretleri

Doğum tarihi kesin olarak bilinmiyor. 555-560 tarihleri arasında Yemen'de bulunan Karen'de doğdu. Kendisinin asıl ismi Üveys Bin Amir-i Karen'dir İslam'da anne sevgisinin büyüklüğüyle anlamlandırılmış bir din büyüğüdür. Babasını 4 yaşında kaybetti. O, annesinden başka kimsesi bulunmadığından bin bir güçlülük ve herhangi bir tahsil görmeden, semavi dinlere ve kitaplara ait herhangi bir bilgisi olmadan büyüdü.

Üveys büyüdükçe kendisinde doğuştan mevcut olan "Tek Tanrı'ya İnanç" hissi de gelişir. O'nu kimse anlamaz, söylediklerine güler, alay ederler. Kendisini anlayan, dinleyen, derdine ortak olan tek insan annesi idi.

Gönlü ulvi hislerle kaynaşan ve artık çalışıp annesine bakabilecek çağa gelen genç Üveys, bir iş aramaya koyulur. Sonunda kendisine en uygun işi seçer. Kendisiyle alay eden, kendisini anlamayan insanlardan uzaklaşmak ve kendi iç dünyasıyla başbaşa kalabilmek için deve çobanlığı yapmaya başlar.

Hz. Veysel Karani'nin ufku öyle geniş, aydınlık, gönlü öyle duyarlıdır ki, her an bir kurtarıcının haberini beklemektedir. Ve beklediği kutlu haber çok geçmeden kendisine ulaşır. Bu haber Allah'ın son Peygamberi Hz. Muhammed'in zuhur ettiği ve insanları "Hak Din'e" davet ettiği haberidir. Hz. Veysel Karani haberi duyunca hiç kimsenin irşad ve teşviki olmadan Müslüman olur, İslam'a ve Hz. Muhammed'e gönülden bağlanır. Annesine de Kelime-i Tevhid'i bizzat kendisi öğretir.

Hazreti Peygamber döneminde yaşamasına rağmen annesine verdiği sözden dolayı, Peygamber Efendimiz'i göremediği için sahabeden sayılmaz. Peygamber Efendimiz, kendisine armağan olarak hırkasını göndermiştir. Kendisine gönderilmiş olan Hırka-ı Şerif, şimdi İstanbul Fatih'teki Hırka-ı Şerif Camii'nde, soyundan gelenlerin himayesindedir.

Hz. Veysel Karani Müslüman olunca yüce peygamberin nurlu yüzünü görebilmek aşkıyla yanar tutuşur. Hz. Veysel Karani, Allah Resulünü görme arzusunu birkaç defa pek sevdiği annesine açarsa da, çok ihtiyar ve âmâ (kör) olan annesi, kendisine bakacak kimse olmadığından izin vermez. Hz. Veysel Karani'nin yaşı kırk'ın üzerine gelir. Oğlunun gönlünde patlayan yanardağları çok iyi hisseden anne, çaresiz "Ancak Medine'ye gidip hemen gelmek, Hz. Peygamber'i orada bulamayacak olursa teşriflerini beklemeden dönmek." şartıyla kendisine izin verir.

Gönlü Allah aşkıyla, Peygamber muhabbetiyle dolu olan Hz. Veysel Karani, izin alınca durmaz ve Medine yollarına koyulur. İssız vadiler, dağlar, tepeler, kızgın çölleri aşar ve Peygamber beldesi Medine'ye ulaşır. Hz. Peygamber'in evine giden Hz. Veysel Karani, Peygamberimizi evde bulamaz. Peygamber Efendimiz o sırada Tebuk Seferi'ndedir. Peygamberimizi bulamayınca çok üzülür. Hz. Veysel Karani, annesine verdiği sözü hatırlar.

Hz. Aişe (R.A.)'ye "- Kâinatın Efendisine selamımı söyleyiniz. Cennet sabahlarını andıran mübarek yüzlerini doya doya görmek isterdim. Lütfen, içimin Aşk-ı Muhammed'i (S.A.V.) ile yandığını, gönlümün bitmez niyazını bildiriniz." diyerek ayrılır ve tekrar Yemen yolunu tutar.

Peygamber Efendimiz seferden dönünce Hz. Aişe'ye şöyle hitap ettiler:"- Ya Aişe, evimize hangi ulu kişi geldi? Bu Rahmani kokular, bu İlâhi lezzet nedir? Ey Allah'ın Resulü; Yemen Oymağı'ndan Karen Köyü'nden Üveys adında bir zat sizi ziyarete geldi. Mukaddes Cemâlinizin bağı yanık âşıklarındanmış. Zat-ı âlinizi bulamayınca çok üzgün bir halde ayrıldı. İşte o adam gittikten sonra evin içinde bu ulvi kokuları hissettim.

Ya Aişe, sen o zatı gördün mü?

Evet Ey Allah'ın Resulü. Sağ gözümün ucu ile baktım. Öyleyse o gözünü bende ziyaret edeyim. Görüşün ve gördüğün mübarek olsun."

"Bana Yemen tarafından rahmani kokular geliyor. Şüphesiz tabii'nin en hayırlısı Üveys'tir."

Resulullah son hastalıklarında Hz. Ömer, Hz. Ali ve Hz. Aişe'ye vasiyet buyurdular:

"Benden sonra arkamdaki hırkamı, Üveys'e veriniz." Yine Resulullah buyurdular: "Benim ümmetimde Üveys adında bir kişi vardır. Kıyamet gününde Rebia ve Mudar Kabileleri'nin koyunları tüyü sayısınca günahlı kişilere şefaate edecektir."

Resulullah'ı göremeden tekrar Karen'e dönen Hz. Veysel Karani yine deve çobanlığı yapmaya devam eder. Yine Karen halkı ona divane gözüyle bakar ve O'nunla alay ederlerdi. O yine herkesten uzak kendi uzletgahında ibadetleriyle meşgul olur, gönlü Allah aşkı, Peygamber sevgisiyle dolar taşardı.

Peygamberimizin vefatından sonra Hz. Ali ve Hz. Ömer Üveys Hz.'ni bulur ve Peygamberimizin vasiyeti üzerine Hırka-ı Şerifi Hz. Veysel Karani'ye verirler. Peygamberimizin hırkasının Hz. Veysel Karani'ye verilmesinden sonra ve Peygamberimizin O'nun hakkındaki övgülerinin duyulmasından sonra Hz. Veysel Karani'nin gözünde değeri artar, herkes ona hürmet eder. Annesi vefat etmiş bulunan Hz. Veysel Karani'nin yüceliği bu hadiseden sonra Karen'de bilindiği ve kendilerine olan hürmet arttığı için köyden ayrılırlar. Kûfe'ye giderler. Hz. Veysel Karani'nin Kûfe ve Basra taraflarındaki hayatı da eskisi gibi yine ıssız vadilerde, tabiatın kucağında ve kendi uzletgahında Hakk'a niyazla geçmektedir.

Hz. Ali'nin halifeliği sırasında iki Müslüman grup arasında çıkan Siffin Savaşı'nın hazırlıkları esnasında Hz. Ali tarafında, safında savaşa katılması ricasıyla Medine'ye davet edilirler. Memnuniyetle bu davete icap eden Hz. Veysel Karani hemen Medine'ye hareket ederler, daha sonra da Hz. Ali'nin yanında Siffin Savaşı'na katılırlar. Siffin Savaşı esnasında Veysel Karani'de yaralanarak, Hicret'in 37. Senesinde (Miladi 657) Şevval ayının 18. günü Fırat Nehri kenarında savaş meydanında şehit olur. Siffin Savaşı'nda şehitlerin büyük çoğunluğu savaşın olduğu yerde toprağa verildi. Şehitlerini memleketlerine götürmek isteyenler için tabutlar yaptırıldı. Şehitlerin içinde Hz. Veysel Karani'de vardı. Mübarek naaşı için üç ayrı kabile toplanmış ve sahip çıkmışlardır. Şehit birdi, ancak

sahipleri üçtü. Saatlerce tartıştılar. Ne var ki, hiçbir kabile diğerini tatmin edip inandıramadı. Sonunda iş Hz. Ali'ye ulaşınca O, olayı İslami açıdan anlatmaya çalıştı. Hz. Veysel Karani'nin köken itibarıyla Yemen'li olduğunu ve Yemenlilere verilmesi gerektiğini belirtti. Ancak, diğer iki kabile bu teklife razı olmadılar. Hz. Ali (r.a) kur'a çekme teklifinde bulundu ise de buna da razı olmadılar. Bunun üzerine Hz. Ali "Peki, dedi... Veysel Karani'nin mübarek naaşını ben korumaya alıyorum... Yarın görüşürüz." dedi ve her üç kabile başkanları dağıldılar. Hz. Veysel Karani son kerametini gösterdi ve sabah kalktıklarında her üç kabilenin tabutlarında da görüldü. Her kabile birbirinden habersiz naaşın kendilerine verildiğini zannederek sessizce naaşı alarak, biri Yemen yolunu, biri Şam yolunu, biri de Bitlis yolunu tuttu. Allah aşkının potasında eriyen Veysel Karani Hz.'nin kerameti böylece yeni olayların çıkmasını önler. Rivayetler O'nun şahadetini ve kerametini böyle anlatır. Ancak, her şeyi bilen yüce Allah'tır. O'nun defni ve mezarıyla ilgili anlatılanlar birer rivayete dayanır. Nereye ve nasıl defnedildiği konusunda kesin bir bilgi yoktur. Nerede olduğunu ancak yüce Allah bilir.

Işık Hadisesi anlatılır. Panolar inceletilir.

Işık Hadisesi (Güneş tefekkürde doğar, sandukaya konar):

Erzurumlu Molla İbrahim Hakkı evvela gönül kiblesini tutturmuş. Akabinde de güneşi, hocası İsmail Fakirullah'ın başına kondurmuş...

İslâm ilim edebinde, nefsin konuşmasına fırsat verilmez. İlim talibinin seviyesi hangi mertebeye çıkarsa çıksın aslolan hocadır. Talebe şunun da farkındadır, hocanın mevkii ilmiyle sınırlı değildir. Talebe gün gelip ilmiyle hocasını geçse dahi talebeliği, her daim aklıdadır. Hocasının karşısında boynu büküktür. Söz konusu ahlâki İsmail Fakirullah ile İbrahim Hakkı Hazretleri'nin ilişkisinde de görmek mümkün. Öyle ki bu engin saygı, İbrahim Hakkı'ya inananın da inanmayanın da hayranlıkla izlediği 'Işık Düzenegini' yaptırmış.

İbrahim Hakkı Hazretleri'nin hocası için yaptırdığı ve kendisinin de içinde hocasının ayakucuna defnedilmeyi vasiyet ettiği astronomi ve mimari bilim harikası türbenin yanı sıra 8 köşeli ve 10 m yüksekliğinde bir kule yapar. Bu türbenin tam doğusuna, gördüğümüz duvarı harçsız, yığma "sal" denilen taşlarla inşa eder. Bu duvar o günden beri ayakta. Duvardaki deliğin özelliği İbrahim Hakkı Hz. Geceleri oraya koyduğu kandile kendi evinden bakarak yıldızlarla ilgili ölçümler yaparmış.

Gece ve gündüzün eşit olduğu ve yeni yılın başlangıcı olan (Ekinoks tarihleri) 21 Mart'ta ve 23 Eylül'de güneş bu duvarın ardından doğmaktadır. Tepeden ve duvardan dolayı bütün Tillo gölgede kalırken, duvarın üstünden geçen güneş ışığı, türbenin kulesine, oradan da prizmalar vasıtasıyla kırılarak türbenin penceresinden içeri girer ve hocası İsmail Fakirullah Hz.'nin başucunu aydınlatır.

Bununla ilgili olarak İbrahim Hakkı Hz.: "Yeni yılda doğan güneş ilk olarak hocamın baş ucunu aydınlatmazsa, ben o güneşi neyleyim" diyerek, hocasına olan saygısını göstermektedir.

1960 yılında türbede yapılan restorasyonda sistem bozulur ve çalışmaz olur. Yapılan çalışmalarla 23 Eylül 2011 tarihinden itibaren sistem tekrar çalışır hale gelir. Bu sistem buranın dışında bir de mısır piramitlerinde vardır. Orada güneş piramidin içine sadece firavunun doğum ve tahta çıkış tarihinde doğmaktadır.

Buradaki anlatım bitirilir. Tillo' ya hareket edilir. Önce merkez camiiine gidilir. Namaz kılınacaksa kılınır, sonrasında anlatmaya devam edilir. Merkez camisinde girişte yer alan tonozlu (sabat, abbara, tünel) geçişin üstündeki yer İsmail Fakirullah Hz.lerinin evidir. Alt tarafta küçük kapıdan girilen yerde kuyu hadisesinden sonra 8 sene kaldığı Çilehane ve kendi elleriyle diktiği nar ağacı vardır.

Caminin özelliği Cuma Camisi olmasıdır. Cuma namazı şartlarından biri yerleşim yerinin merkez camisinde kılınmasıdır. Cuma namazı Tillo' da sadece bu camide kılınır. Hutbe önce Arapça sonra Türkçe okunur. Tarihi Selçukluya dayanır ama son dönemde (1975) Ahlât taşları kullanılarak yeniden yapılmıştır.

Manevi Ahenk:

Kuts-i hadis' de Allah Teala buyuruyor ki: "Kulumun, farz kıldığım şeylerle bana yaklaşmasından iyisi yoktur. Kulum bana nafilerle de yaklaştıysa devam eder. Öyle olur ki artık onu severim. Onu sevdim mi işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli ve yürüdüğü ayağı olurum. Benden isterse kesin keserim. Bana bir sığınsın, onu muhakkak korurum."

Tasarruf, rabbimizin velilerine bahşettiği bir anahtardır. Her velide ayrı bir anahtar, ayrı bir şifre vardır. Her veli belli bir tasarrufa sahiptir. İşte Allah' a yaklaşan bu kullar Allah' ın sevdiği ve onlara tasarruf verdiği kişiler haline gelir.

Tasavvufta rivayet odur ki Allah' a en iyi kulluğu yapan Veli zatlar bir manevi ahenk oluşturur. Bu ahenge "Ricalü'l-gayb" denir. "Gayb erleri, bilinmeyen kişiler" demektir. Ricalü'l-gayb'a dahil olan kişileri kimse tanımadığı için kendilerine bu ad verilmiştir.

Bu manevi ahengin başında "Gavs-ı Azam" veya "Kutbu'l-Aktâb" denilen zat bulunur. Onun yardımcısı (İmameyn) ünvanlı iki zat vardır. Onların bir alt basamağında "Evtad" (dörtler) ünvanlı dört has veli, onun bir alt basamağında "Ebdal" (yediler) ünvanlı yedi büyük veli, onun bir alt basamağında "Nukeba" (kırklar) ünvanlı kırk veli ve onun bir alt basamağında manevi ahengin en geniş halkasını temsil eden "Nüceba" ünvanlı üçyüz veli bulunur.

Gavs-i Azam İsmail Fakirullah Hazretleri:

İsmail Fakirullah Hz. (Hicri 1067-Miladi 1657'de) dünyaya gelmiştir. Babası Hoca Kasım Efendi'dir. Soyu Peygamber Efendimiz' in (sav) amcası Hz. Abbas' a dayanır. İsmail Fakirullah Hz. çocuk yaşlarında ilim tahsiline babası Molla Kasım yanında başlamış ve ilim tahsiline aralıksız devam etmiştir. 24 yaşındayken babasını kaybetmiştir. Bu yaşta evlenerek oturduğu camide müderrislik ve imamlık yapmaya başlamıştır. 30 yaşında annesini kaybettikten sonra zühd ve takvasının gereği olarak kendisine bir tarla satın almış, bizzat kendi elleriyle asma ağaçları dikmiş ve geçimini sağlamak için çalışmıştır. Bunları yaparken abdestli olmaya özen göstermiştir. Hayvan haklarına riayet etmesi nedeniyle tarlasını kendi ekmiş, ekinleri kendi biçmiştir. Ev halkı da dâhil hayvansal gıdalardan uzak durmuşlardır. 40 yaşına kadar günlerinin çoğunu oruçla geçirmiş, yemesi yaş veya kuru meyvelerden ibaret olmuştur. Yine kırk yaşında 40 gün konuşmadan, yeme içmeden kesilip, istiğrak (manevi sarhoşluk) halinde mana âlemine dalmıştır. Kırkıncı gün gözünü açmış, bir tas su içmiş, ekşi nar aşısı isteyip, bir parça ekmekle yemiş ve kendine gelmiştir. Bundan sonra değişik yemeklerden de azar azar yemeğe başlamıştır. Daha sonra 48 yaşında Hacc'a gitmiştir. İsmail Fakirullah Hz.'nin ikisi

kız olmak üzere 5 çocuğu vardı. İbrahim Hakkı Hz.'nin üstadı olan İsmail Fakirullah Hz.'nin büyük kerametleri olmuştur. Bunlardan bir tanesi de kuyu hadisesidir.

Kuyu Hadisesi:

İsmail Fakirullah Hz. 48 yaşındayken komşularının evlerine taziyeye gider. Taziyede bulunduktan sonra namaz vakti izin alıp, eve dönmek isterken, avluda bulunan ve içinde su bulunmayan 10-15 m. derinliğinde bir kuyuya düşer. İsmail Fakirullah Hz.'nin camiye gelmediğini gören cemaat İsmail Fakirullah Hz.'ni aramaya başlar. Nihayet taziye evinden çıkanlar İsmail Fakirullah Hz.'nin kuyudan seslerini işitirler. Bunun üzerine kuyuya inerek İsmail Fakirullah Hz.'ni kuyudan çıkarırlar. Büyük Müşid kuyudan çıkarılırken sarığı başında, terliği ayağında ve kaşındaki ufak sıyrık (nazarlık) haricinde vücudunda herhangi bir yara veya kırık olmadığı halde olup bitenlerden habersiz hala o manevi mecliste içtiği muhabbet ve ilahi aşk şarabının etkisiyle istiğrak halindeydi. Kendisini kuyudan çıkartmak isteyenlere, "Beni kendi halime bırakın. Artık benim sizinle işim kalmadı, benden uzaklaşınız." diyerek kendisini Mevlasıyla ve o manevi mecliste hazır bulunan evliya ruhlarıyla başbaşa bırakmalarını istemiştir. İsmail Fakirullah Hz. ayıldığında kuyuya düştüğünden haberi olmadığını, ancak kuyuda bulunduğu zaman zarfında Yüce Allah'ın Tecelli Sıfatlarıyla müstağrik olduğunu, birçok evliyanın ruhlarıyla tanıştığını ifade eder. Kuyudaki bu hadisede kendisine Gavslık ünvanı verilmiştir. İsmail Fakirullah Hz.'nin istiğrak hali 8 yıl boyunca devam etmiştir. Çilehanede geçirdiği bu zaman zarfında kimseyle görüşmemiş sadece Cuma namazları için bulunduğu yerden çıkmıştır. İhtiyaçlarını oğlu gidermiş yemek olarak sadece bir avuç kuru üzümle bir parça su bırakmış. Oğlu ertesi hafta geldiğinde bunların bir miktarının tüketildiğini bir miktarının da durduğunu müşahade edermiş. 9. yıl istiğrak halinden ayrılıp Cenab-ı Hak'tan aldığı feyzle, insanları hak yoluna irşada başlamıştır. Bir tarafta "Uveysiyye" tarikatının esasları doğrultusunda her kesimden insanları irşad ederken, diğer tarafta şer-i ilimler ve müspet ilimlerde dünyaca ünlü meşhur ilim adamları yetiştirmiştir. Hayatını hak yolda insanları irşad etmekle geçiren bu büyük veli (Hicri 1146, Miladi 1734) senesinde ruhunu Mevlasına teslim etmiştir. Kabri Tillo Kabristanlığı'nda kendi ismiyle anılan türbededir.

Tillo'da medfun İbrahim Hakkı Hz. Hocası İsmail Fakirullah Hz.'nden "Marifetname" adlı eserinde şöyle söz eder: "Şeyhim İsmail Fakirullah Hz.'nin Atası (üçüncü dedesi) Mevlana Molla Ali Hz., Cizre'de (Şırnak'ın İlçesi) alimlerin reisi iken Miladi 1504 tarihinde zalimlerin zulmünden göç ederek, bütün binaları kireçten güzel, Siirt Kasabası'nın doğusunda iki saat mesafede, yüksek bir yerde bulunan, havası güzel, bağları ve ağaçları bol, 200 evi, birkaç dükkanı, bir hanı, bir hamamı, üç mescit ve bir Cuma camisi bulunan Tillo adlı köyü vatan edinerek, bu camide imam-hatip ve müderris olmuştur. Bu görevi daha sonra Molla Ali Hz.'nin soyundan gelen İsmail Fakirullah Hz. sürdürmüştür."

Çilehanenin kapısının üstünde "Essalamu Aleykum ya Seyyidena Fakirullah" yazılıdır. Eğilerek saygıyla girilmektedir.

Nar ağacının ömrü 100 sene kadardır. 30-50 yıl arası meyve ömrü vardır. Ancak bu ağaç 300 yıldır meyve vermeye devam etmektedir.

Bu zatlar ömürlerini Allah yoluna adanmış ve dünyevi zevk ve lezzetlerden uzak durarak O'nun rızasını kazanma istikametinde yaşamışlardır. İnsanın bir mülk bir melekût yanı vardır. Kâinatın iki yüzünden mülk yüzü maddi kayıtların bulunduğu ve maddenin hantallığının olduğu yüzüdür. Bu yüzde

ağır, hafif, büyük, küçük, uzun, kısa, yaş, kuru, sert, yumuşak, geniş, dar, kolay, zor gibi kavramlar hükmeder. İnsanın kendi ile beraber akli da bu kayıtların hükmü altında olduğu için; olan biten işleri maddiyat tahtında değerlendiriyor. Mesela kâinatın bu yüzünde olan bir insan, bir anda iki işi yapamaz, büyük ile küçük arasındaki mertebelere tabidir. Gücü de ancak belli mertebelere yetebilir. Büyük bir taşı kaldırmakla, küçük bir çakıl tanesini kaldırmak aynı değildir. İnsanın bir de melekût yüzü vardır. Bu yüz, mülk yüzünde olan bütün maddi kayıtlardan münezzehtir. Burada ağır, hafif, büyük, küçük, uzun, kısa, yaş, kuru, sert, yumuşak, geniş, dar, kolay, zor gibi maniler ve engeller yoktur. Bir iş bir işe mani olmaz, zaman ve mekânın hantal maddi kayıtları burada cari değildir. Allah'ın kudreti bu yüzde perdesiz ve vasıtasız iş görür. Bu yüzden en büyük ile en küçük arasında fark yoktur. Bu yüzde sebep sonuç zinciri işlemez, her şey sebepsiz ve vasıtasız olarak Allah'ın kudretine dayanır. İşte bu büyük zatlar nefislerini az yeme, az uyuma ve az konuşma gibi faaliyetlerle terbiye ederek mülkün temsili olan bedeninin sınırlarını aşarak ruhun derece-i hayatına çıkarırlar. Böylece zamanı ve mekânı aşarlar. Gecede 1000 rekât namaz kılıp, ömürlerini oruçla geçirip, onlarca esere imza atıp ve yüzlerce kişiye irşatta bulunabilmişlerdir. İşte bu nedenle 300 yıl kadarda geçse de biz onları ziyarete geliyoruz. Bizlerde onları örnek almalı hayatımızda onların yaptıklarını yapmaya çalışmalıyız. Allah bizleri onların şefaathlerine nail eylesin.

Üveysilik:

Üstâdi, hocası olsun olmasın, hayatta veya vefat etmiş bir büyüğün (Peygamber Efendimiz veya evliyanın) ruhları ile terbiye edilene, ruhaniyetinden istifade ederek, terbiye görerek yetişen, olgunlaşan kimseye **Üveysi** denir. Bu şekilde yetişme yoluna **üveysîlik** denir. Üveysî olmak öyle yüksek bir mertebedir ki, o dereceye ulaşmak pek ender (az) olur. Hazreti Peygamber (S.A.V) efendimizi gözleri ile görmediği halde müthiş bir aşkla bağlı olan Veysel Karani (ks) bu aşk ve bağlılığıyla ulvi makamlara ulaşmıştır. Abdülhâlık Goncdüvânî, Behâüddîn-i Buhârî ve İmâm-ı Rabbânî hazretleri bu mertebeye erenlerdendir.

Buradan müzeye gidilir. Müze kapalıysa 30 m. ilerde hocanın evi var. Zile basılıp açtırılabilir. Hocadan müze anlatılması istenir.

Bu müzede İbrahim Hakkı Hz.' lerinin kullandığı kozmografya aletleri, haritalar, güneş sistemi ile ilgili tahta küreler, el yazması çok değerli kitaplar ile zata ait çeşitli eşyalar, torunları tarafından muhafaza edilmektedir.

Buradan Şifa Kuyusuna gidilir. Kapalıysa kapıdaki numara aranarak açılması rica edilir. İçeride bidon satılıyor, isteyen alabilir.

Kuyu İsmail Fakirullah Hz. düştüğünde kuruyken sonra su vermeye başlamıştır. Suda Zemzemi andıran, kuyu suyu tadı vardır. Ne niyetine içilirse Allah' tan o beklenir.

Buradan çıkıldığında mezarlığa gidilir. Mezarlık girişinde bilgiler verilir.

Burada 7 bin ila 70 bin arası evliyanın yattığı da rivayet edilir. Saygıyla girilmeli, girerken "Essalamü aleyküm ya Ehle-daril kavmilmüminin. İna inşaallahü an karibin biküm lahikun" denerek selam verilir. Yani "Ey müminler ve

Müslümanlar diyarının ahalisi, sizlere selâm olsun. İnşallah, biz de sizlere katılacağız." demek sünnettir.

Kabir yanına gelince, önce selam verilir. Kabrin sağ yanına, yani kible tarafına, ayakucuna yakın durulur. Euzü besmele ile bir Fatiha ve 11 İhlâs okunur. İsteyen Yasin ve Mülk surelerini okuyabilir. Sevabını, Resulullah Efendimizin, bütün Peygamberlerin, Ashab-ı kiramın ve Evliya-i izamın ruhlarına ve bu zatın ruhuna hediye edilir. Onun ruhu, gönlünde bulundurulur. "Edeple gelen, Lütüfla gider."

Önce İsmail Fakirullah ve İbrahim Hakkı Hz.lerinin kabirleri ziyaret edilir. Türbe duvarındaki panolar gösterilebilir. Çıkışta anlatıma devam edilir.

İbrahim Hakkı Hazretleri:

(Hicri 1115, Miladi 1703) yılında Erzurum'a bağlı Hasankale ilçesinde doğmuştur. Babası Molla Osman, ona İbrahim Hakkı adını uygun görür. Dünyadan ahirete kılavuzsuz seyahat olmayacağına inanan Molla Osman, her şeyi bir kenara bırakır ve mürşit arayışı ile yola revan olur. Azmi onu Tillo'ya kadar getirir, İsmail Fakirullah Hazretleri'nin dizi dibine oturtur. Lakin nasip kapısı sadece ona değil, oğlu İbrahim Hakkı'ya da açılmıştır. Babasının arkasından İbrahim Hakkı Hz.de 9 yaşındayken amcası Molla Ali ile birlikte Tillo'ya gelmiştir. Geldiğinde İsmail Fakirullah Hz.'nin dikkatini çekmiş, selamlaşmışlar (Bu 120 selama karşılık 120 cevap türbenin içerisinde büyük tablolarla yazılıdır) ve hoca talebe ilişkisi başlamıştır. Okuma çağındayken İsmail Fakirullah Hz'ne talebe olup o günün şartlarına göre çok ileri seviyede dini ve fenni ilimler tahsil etmiştir. Bunun üzerine hem dini ilimlerde hem de fenni ilimlerde üstünlüğü ifade eden "Zülcenaheyn" yani "iki kanatlı" unvanını elde etmiştir. Bu sırada hocası ve şeyhi olan İsmail Fakirullah Hz'nin tarikatı olan "Üveysiye" tarikatına intisap etmiştir. Büyük mütefekkir İbrahim Hakkı Hz. hadis ve fıkhıta, tasavvuf ve edebiyatta, psikoloji ve sosyolojide, tıp ve astronomide ve pek çok ilim dalında büyük bir kudret ve yetenek göstermiştir. Doğunun yetiştirdiği bu büyük âlim kısa zamanda dünya çapında ün salmıştır İslam âlemine ve insanlığa bıraktığı değerli eserler onun şahsiyetinin ve ilminin faziletini gösterir. Mürşidi ve hocası İsmail Fakirullah Hz.'ni vefatından sonra irşad ve öğretim görevlerini hocasının oğlu Abdulkadir-i Sani Hz. ile birlikte devralarak hayatı boyunca sürdürmüştür. İbrahim Hakkı Hz. 3 sefer hacc'a gitmiştir. İbrahim Hakkı Hz. 1758'de İstanbul'a gitmiş bu gidişinde saraya özel olarak davet edilmiştir. Bir süre sonra yeniden Tillo'ya dönmüştür. (Hicri 1194 Miladi 1780 'de) 77 yaşında iken Cenab-ı Hak'ın rahmetine kavuşmuştur. Kendi arzusu üzerine mürşidi İsmail Fakirullah Hz. için daha önce yaptırdığı ve Kozmografik bir özelliğe sahip olan türbede mürşidinin ayaklarının ucuna defnedilmiştir.

İslam'ın okumaya verdiği önemin bir göstergesidir "Işık Hadisesi". İslam'ın ilk emri "Oku" dur. Bedir savaşında esir alınan müşriklerden her kim 10 Müslüman'a okuma-yazma öğretmişse serbest kalmıştır. Hz. Ali (r.a) "Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum." demiştir.

Marifetneme (Sarayda açan çiçek):

Hocası hayatta iken yanından hiç ayrılmayan Molla İbrahim Hakkı, onun 1734'te ahirete irtihalinden sonra yolu devrin payitahtı İstanbul'a düşer. Zamanın Sultanı I. Mahmud onu özel davetle saraya çağırır. İltifatın sebebi esasında padişahın, hocası İsmail Fakirullah ile irtibatıdır. Çok kıymet verdiği gönül ehli âlimin talebesine gösterilecek izzet ve ikram

bir yerde hocaya verilen ehemmiyete işaretidir. İbrahim Hakkı Hazretleri sarayda kaldığı müddetçe tabiri caizse kütüphaneden çıkmaz. Arının çiçek çiçek polen toplayıp bal yapması gibi, yüzlerce kitabından özü alır ve meşhur eseri 'Marifetnâme'yi oluşturur.

Eser, ansiklopedi türüne güzel bir misal. 1836 ile 1864'te Mısır'da, 1868, 1889 ve 1914'te İstanbul'da basılmış. Ortalama 600 büyük sayfadan oluşuyor ve 2 cilttir. Muhtevası önsöz, üç büyük bölüm ve bir sonsözden müteşekkil. Her bölüm de alt kısımlara ayrılmış. 'Fenn-i Evvel' başlıklı birinci bölümde, Allah'ın varlığı ile birliğinden sonra yalın ve bileşik cisimler, madenler, bitkiler ve insan anlatılıyor. Akabinde geometri, astronomi ve takvim konuları işleniyor. Coğrafyaya ait kısımda 100' den fazla ilin hangi enlem ve boylamda bulunduğu gösteriliyor.

İkinci bölüm 'Fenn-i Sani' ki, anatomi, fizyoloji gibi bilimler bulunuyor burada. Vücut yapısı ile huy arası ilişkiye yer veriliyor. Bölümün sonunda ruha, sağlığa ve ölüme ait geniş bilgiler var.

'Fenn-i Salis' adlı üçüncü bölüm ise dinî ve felsefî içerikli. Nihayet son bölümde öğretimin yol ve yöntemi, öğrencinin üstadına takınacağı tutum, anne-babaya karşı saygı ve sevgi, evlenme ve evlenmede aranacak nitelikler, karı-kocanın birbiriyle ilişkisi, çocuklara karşı görevleri, akraba, hizmetçi, komşu, dost, halk ve bilginlerle görüşüp konuşma yolu ve töreleri sıralanıyor.

İbrahim Hakkı Hz.'nin babasının mezarı hemen türbenin yanında, o gösterilir. Türbenin yanında ışık hadisesini anlatan bir tabela var. Bu tabela okutulur. Işık hadisesi tekrar anlatılır. Türbenin önünde yer alan ağaçta aslan ve yılan kavgasının hurafe olduğu söylenir. (Rivayete göre aslan ve yılan türbedarlık için dövüşürken Allah tarafından ağaca dönüştürülmüştür.) Buradan Şeyh Mücahit Hz.'nin türbesine gidilebilir.

Şeyh Mücahid Hazretleri:

Asil adı İbrahim olan Şeyh Mücahid Hz. Kutb'ul Aktab Şeyh Hamza El-Kebir Hz.'nin oğludur. Doğum tarihi bilinmeyen Şeyh İbrahim El-Mücahid Hz. Tillo'da dünyaya gelmiş ve babası gibi Velayet Makamı'na yükselmiştir.

İbrahim Hakkı Hz. eserlerinde O'nun çok sayıdaki kerametlerinden bahsetmiştir. Divani olduğu söylenmektedir. Şeyh İbrahim El-Mücahid Hz. Hicri 660, Miladi 1262 senesinde babasından önce Tillo'da vefat etmiştir. İlçede adına yapılmış olan türbede metfundur. Halen İlçede onun soyundan gelen aileler ve adını taşıyan bir mahalle mevcuttur.

Türbedeki tabela okutulur. İsteyen Şeyh Hamza El-Kebir Hz.'nin türbesine gidilebilir.

Şeyh Hamza El-Kebir Hazretleri:

Doğum tarihi bilinmemektedir. Hıms Vilayeti 'ne bağlı Tedmur denilen yerden gelmiştir. Tillo'ya gelen ilk büyük zattır. Soyü büyük Sahabe Halid Bin Velid' e (R.A.) dayanır. Babaları Ebu Said-i Mağzuni, (Hicri 470, Miladi 1077 ile Hicri 561, Miladi 1166) yılları arasında yaşayan Abdülkadir Geylani Hz.'ne muasır olmuş (aynı asırda yaşamış), hatta birbirlerine karşılık ders vermişlerdir. Başta İsmail Fakirullah Hz.'nin tespiti olmak üzere tevatürle sabit olan, O'nun büyük velayeti ve "Kutb'ul Aktab" makamına ulaşmış olmasıdır, Tillo'nun başta gelen velilerinden biri olmuştur. Tarikatı "Hamzaviyye" tarikatıdır. 12 erkek çocuğu olmuştur. Bunların hepsi velayet

makamına müşerref olmuşlardır. Şeyh Hamza El-Kebir Hz. (Hicri 669, Miladi 1271) tarihinde vefat etmiştir. Kabri şerifi Tillo 'da kendi adına yaptırılan türbededir.

Buradan Sultan Memduh Hz.' nin türbesine çıkılır. Çıkış mezarlık içinden de yapılabilir, camiye dönüp araçlarla da yapılabilir. Eğer çıkış mezarlıktan olursa yukarıda bulunan tarihi Tillo evleri gösterilir. Türbede anlatan kişiler var, onlardan yardım istenebilir.

Beyaz Kent Siirt (Tillo Evleri):

Tillo geleneksel cas evleri, bölgenin kendine has mimari örneklerini temsil etmektedir. İçeride dönük hayat, yerel malzemeler ve güç doğa koşulları, yöreye özgü bir yapı mimarisini yaratmıştır. Evlerin duvarları, kalınlığı 80-120 cm aralığında değişen, moloz taştan yığma ve "cas" adı verilen bir tür malzemeyle dış yüzeyleri sıvanan bir teknik ile inşa edilmektedir. Tillo ve yakın çevresinde yerel mimari dokunun temel bileşenlerinden biri olan cas, yörede yaygın olarak bulunan alçı taşının fırınlarda yakılıp öğütülmesiyle elde edilen ve içine odun külleri katılarak yapıda kullanılan harç ve sıva malzemesidir. Cas dayanıksız bir malzeme olup evler dayanıklılığın artması adına pramit formunda yapılmıştır yani tabandan tavana doğru daralmaktadır. Cas kireçten olduğu için beyaz bir malzemedir bu nedenle evler beyaz bir renktedir. Bu evler beyaz olduğu için şehre beyaz bir renk hakimdir.

Cas inşaatlarda çalışanlar, işi adeta Zikrullah dönüştüren nakaratları da dillerinden düşürmezlerdi. Onlar için, çalıştıkları sürece, aynı zamanda, zikir yapıyorlardı, demek bile mümkün. (Ya Allah! Nevel ebi, nevell!) Nakaratlarını dillerinden düşürmezlerdi. Yani, beyaz kenti inşa edenlerin yürekleri, gönülleri de kirden uzak, bembeyazdı...

Sultan Memduh Hazretleri :

Asıl adı Mahmut olan Sultan Memduh Hz. (Hicri 1174, Miladi 1761) senesinde, Zilkade Ayı'nın 20. günü Cumartesi gecesinde Tillo'da doğmuştur. Önceleri anne ve babasının terbiyesi altında büyüdü. Genç yaşta dedesi İsmail Fakirullah Hz.'nin halifesi olan İbrahim Hakkı Hz.'nin yanında sarf, nahiv, tefsir, hadis ve fıkıh gibi pek çok dini ilimleri okudu Tasavvufi alanda da özellikle büyük dedesi İsmail Fakirullah Hz.'nin marifet ve nurların güzelliğini, hikmet ve esrarın kaynaklarını içeren tarikatına bağlı kalıp, hizmet etmekle meşgul oldu. Kısa süre içinde, hocaları İbrahim Hakkı Hz.ve aynı zamanda amcası olan Şeyh Mustafa Hz.'nin manevi terbiyesi ile İbrahim Hakkı Hz. tarafından "Memduh" yani "Övülmüş" lakabıyla adlandırıldı. İlim, irfan ve irşadı sayesinde ünü dünyanın her yerine yayılmış ve kendisini görmek isteyen insanlar her yerden Tillo'ya akın etmeye başlamıştır. Tarikatı, dedesi Şeyh İsmail Fakirullah Hz.'nin "Uveysiyye" tarikatına dayanır. Sultan Memduh Hz.'nin zevcesi kendisi gibi Velayet Makamı'na yükselmiş olan Zemzem'il-Hassa'dır. Büyük Veli Sultan Memduh Hz. âlemde elde ettiği kamalat ile 47.000 beyitlik bir divan yazmıştır. Değeri ölçülmeyecek kadar kıymetli olan bu eser tasavvufi olup, Arapça, Farsça ve Türkçe' dir. (Hicri 1263, Miladi 1847) senesinde Dar-ı Fenâdan Dar-ı Bekâya irtihal eden Sultan Memduh Hz.'nin kabri ilçede kendi ismiyle anılan Sultan Memduh Türbesi'ndedir. Türbe, Tillo'da yüksek bir sırtta. Bu türbe 1830 yılında Sultan Memduh Hz. tarafından oğlu Şeyh Abdurrahman için yaptırılmış, kendisinde aynı türbede defnedilmiştir.

Zemzem'il-Hassa Hz. :

Anadolu'da yetişen evliyâ hanımlardan. Doğum tarihi (miladi 1765), Vefat tarihi ise (miladi 1852) yıllarıdır. Şeyh Mustafa Fani Hz.'nin kızıdır. Sultan Memduh Hz.'nin eşidir. Kendisine has divanı vardır. Yaşantısı ibadet ve zikir ile geçmiştir. Sultan Memduh Hz. Türbesi'nde metfundur.

Doğumunu annesi Âişe Hâtun şöyle anlatıyor: "Zemzem'e hâmile idim. Bir gün bana gâibden bir zât görünüp, sâlihâ bir çocuğumun olacağını müjdeledi. Kim olduğunu sorduğumda, bir melek olduğunu söyledi. Doğumuna kadar hâmileliğim çok hafif geçti. Doğumundan on beş gün sonra bir gece uyandığımda kendisini emzirmek istedim. Üzerindeki örtüyü kaldırdığımda bütün vücudunun ilâhî bir nûra gark olduğunu gördüm. Hareket etmiyordu. Öldüğünü sandım. Üzerine eğildiğimde, nefes alıp verdiğini anladım. Sonra babasını uyandırıp, çocuğu ona gösterdim. Babası çocuğu kaplayan nûra bakarak, onun ileride sâlihâ bir hanım olacağını müjdeledi."

Zemzem-i Hâssa, anne ve babasının terbiyesinde yetişip kemâle geldi. Vakitlerini Allahü teâlânın rızâsı için ibâdet ve tâatle geçirirdi. On altı yaşında amcaoğlu büyük velî Gavs-ul-Memduh ile evlendi. Bir gün Gavs-ul-Memduh ile oturmuş sohbet ediyorlardı. Zemzem-i Hâssa bir anda Hazret-i Meryem'i yanbaşında gördü. Gavs-ül-Memduh'a, Hazret-i Meryem'i görüp görmediğini sordu. O da; "Hayır göremiyorum." diye karşılık verince üzerine düşüp bayıldı.

Zemzem-i Hâssa'yı cezbe kaplayıp Allahü teâlâyı zikrederken, sesi biraz fazla çıkınca, insanlar çekemeyip, kardeşi Molla Hamid'e şikâyetle bulundular. Molla Hamid de, Gavs-ül-Memduh'a haber göndererek onu bu hareketinden alıkoymasını istedi. Gavs-ül-Memduh da hanımına; "Yâ mecnûne! Zikir yapınca sesini yükseltme! Dedikodu olmasın." deyince, hanımı; "Şâyet mecnun isem yüce Mevlâmdan dilerim ki aynı durum sana da gelsin ve o lezzetin tadını tadasın. Müfsidlerin sözlerine aldırma. İnşâallah parlak sonumuzu görecekler." dedi. Gerçekten bir ay sonra Gavs-ül-Memduh Efendide de aynı şeyler oldu.

Bu arada eşinden Tuvayle denilen tepede küçük bir mescid inşa ettirip kendisinin orada ibâdet etmek istediğini söyledi. Bunun üzerine eşi, denilen yerde Kabe'ye benzeyen bir mescid yaptırdı. 40 yılı burada ibâdetle geçirdi. Mescidini Beytullah'a benzetmiş diye Siirt ve Şirvan âlimlerinden bir kısmı Siirt'in meşhur âlimi Molla Halil'e gelerek yıktırılmasını istediler. Büyük âlim onlara şu karşılığı verdi: "Bizim vazîfemiz kendilerine bu mescidi hangi amaçla inşa ettirdiğini sormaktır. Şâyet bize, bu mescid Kâbe'nin tâ kendisidir. Onu ziyâret eden hac farîzasını yerine getirmiş olur, diye cevap verirse, dînen kendilerini bu gayr-i meşrû hareketten alıkoymabiliriz." Bunun üzerine Siirt kâdısı Hacı Ömer'i, Gavs-ül-Memduh'a gönderdiler. O da; "Amcamın kızı Zemzem halvetindedir, var git mescidi yaptırmamasından gâyesinin ne olduğunu bizzat kendin sor." dedi. Kâdı varıp mescidin kapısında durdu. Onun geldiğini farkeden Zemzem-i Hâssa gayrete geldi ve kâdı bir şey söylemeden gür sesiyle şunları söyledi: "Hacı Ömer, bu mescidi yaptırdım ve ismini Alem-ül-Hüdâ (Hidâyetin nişânesi) koydum. Onu yıkmaya azmetmiş olduğunuzu da biliyorum. Kuvvet yönünde ben sizden daha kuvvetliyim. Yıkabilerseniz yıkın. Fakat onun benden de daha kuvvetli bir yüce sâhibi vardır. Çünkü Allahü Teâlânın mescididir." Kâdı Hacı Ömer Siirt'e geri dönerek durumu îtirâzçı âlimlere anlattı. Onlar da o büyük velî hakkında su-i zânda bulunmaktan ve mescidi yıktırmaktan vazgeçti.

Bu camide namaz kılınabilir. Sonrasında Kubbe-i Hasiyeye çıkılır.

BEDİÜZZAMAN Tillo'da:

Şirvan'dan ayrılan Bediüzzaman, Siirt'e yedi kilometre mesafede bulunan ve birçok velî zatın yattığı Tillo kasabasına gitti. 1890 yılında Tillo'ya gelen Bediüzzaman, Kubbe-i Hasiye denilen kubbede tek başına kalarak Kamus-u Okyanus adlı lügatı babu's-sin'e kadar (Arapça 1.155 sahife) ezberlemiştir. Niçin bu kamusu ezberlediği sorulduğunda şu cevabı verdi: "Kamus, her kelimenin kaç mânâyâ geldiğini yazıyor; ben de bunun aksine olarak her mânâyâ kaç kelime kullanıldığı gösteren bir kamus yazma merakına düştüm."

Kamus-u Okyanus'un Kamus-ul Muhit ve Kamus-u Firuz Abadl gibi isimleri de vardır. Kitabın müellifi, Mecduddin Ebû Tâhir Muhammed bin Yakub bin Muhammed Fîruz Abadî'dir (Rumi 729-816). Kamus-u Okyanus Sultan İkinci Mahmud devrinde Âsim Efendi tarafından Türkçeye tercüme edildi. Birçok şerhler yazılan kitabın Türkçesi, büyük boy üç cilt, küçük boy olarak da dört cilttir. Kitaptaki kelimeler Arap alfabesine göre sıralanmıştır. Buna göre Bediüzzaman'ın ezberlediği baştan sin harfine kadar olan kısım yaklaşık olarak kitabın yarısına eşittir. Şayet ezberlenen kısma sin harfi de dâhilse, bu miktar dört ciltlik olan kitabın Türkçesinin 2321 sayfası demektir.

Bediüzzaman 'in Cumhuriyetçiliği:

Bediüzzaman Hassa kubbesinde inzivada iken küçük kardeşi Mehmed kendisine yemek getiriyordu. Bediüzzaman yemeğin tanelerini kubbenin etrafında bulunan karıncalara veriyor, kendisi de suyuna ekmek batırarak karnını doyuruyordu. "Niçin taneleri karıncalara veriyorsun?" diye sordular. Şu cevabı verdi: "Bunlarda sosyal hayatta mâlikiyet, çalışkanlık, yardımlaşma ve vazifeşinaslık vardır. Ben bunu gördüğüm için bunların cumhuriyetçi olmalarına mükâfaten kendilerine yardım etmek istiyorum." Aradan yıllar geçecek Bediüzzaman Cumhuriyete karşı olma ithamıyla 1935 yılında Eskişehir'de hâkim önüne çıkarılacaktı.

Gezi burada bitirilir.